

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

כלב מחמד שנשך אדם

תיק ממונות מס' 1678-עא

(מהד' כ טבת)

נושא הדיון

גב' א' - שהיא חולת לב ונוטלת תרופה לדילול הדם - תובעת את שכנה ב' בעל כלב מחמד על שכלבו נשך אותה בלכתה ברחוב ליד ביתה, וחתך בבשרה חתך עמוק עד כדי פגיעה בכלי הדם שכתוצאה מכך ניגר ממנה דם רב, וחדר לגופה זיהום וחומה עלה, ונזקקה לטיפול רפואי ותרופתי מיד, כתוספת זריקת אנטי טטנוס, וגם כימים הבאים אחרי הפציעה במשך כמה שבועות, נזקקה לטיפול רפואי והיתה מרותקת לביתה או לבית בתה, והושבתה מעבודותיה ומלימודיה, וכתוצאה מכך נגרמו לה נזקים שונים. לדבריה כלב זה כחצי שעה לפני שנשך אותה נשך אשה אחרת ברנלה וגם היא נזקקה לטיפול רפואי. היא מניחה שהכלב היה אלים באותו יום כתוצאה מטראומה שעבר כשפועלים של ב' גזמו עצים בנינה שלו. היא תובעת פיצוי של 5.000 ש"ח על החבלה הגופנית שעשה לה הכלב, על הצער והנזקים הנלווים (כגון נזק במכונית שלה שנגרם בגלל שהנהגה בה כשהיא מיוסרת וחומה גבוה, וכן תשלום עבור יעוץ משפטי לצורך הגשת התביעה בבית הדין, ועוד).

ב' משיב שהחזיק את הכלב בביתו משום שהוא גר בישוב ספר ויש צורך להפחיד את הערבים המשוטטים בסביבה (לדבריו, הם מפחדים מכל כלב שלא יהיה), אך הכלב היה שקט וקטן ולא פגע מעולם באף אדם לרעה. תמיד החזיק את הכלב סגור בבית או בנינה, ואיננו יודע אם, כיצד ולמה יצא הכלב באותו יום החוצה ומה גרם לו לשנות את טבעו ולנשוך את האשה. על הסיפור של הטראומה שתפסה את הכלב באותו יום, א' אינו מניב כלל. ב' אומר שגב' א' נאמנת עליו בסיפור של הנשיכה, למרות שאין לה עדים, ויתכן שנפגעה מחפץ חד ולא מהכלב. על הדם שניגר ממנה אומר ב' שיתכן שלולי מחלת הלב שלה והתרופה שנוטלת לדילול הדם היה מצבה קל יותר ודמה לא היה ניגר כתוצאה מהנשיכה. ב' אינו מקבל את הגירסה שחצי שעה קודם לכן נשך אשה אחרת ברנלה, מסתבר לו יותר ששתי הנשיכות היו "באותו יום", ומדובר למעשה במקרה אחד, ולכן לא מדובר בכלב מועד לנשוך שהיה צריך שמירה מיוחדת. על התביעה הכספית של גב' א' משיב ב' שזו סחיטה, משום שידוע לו שבמים שאחרי הנשיכה יצאה גב'

א' מביתה כדרכה (גב' א' משיבה שיצאה לבית בתה למנוחה, ובמקרה אחד יצאה בגלל צורך מיוחד), ואת התרופות קבלה בקופ"ח. ב' מוסיף שכדי לרצות את גב' א' אחרי המקרה הביא לה הביתה פרחים, אך היא לא אמרה לו ע"ז כלום.
ב' מוסיף שאחרי המקרה הוציא את הכלב מרשותו.

פסק דין

על ב' להרבות בדברי פיוס ובקשות סליחה מגב' ב' על הנזק שהזיק אותה כלבו, עד שתפייס ותסלח לו.

בית הדין מציין לשבח את גב' א' שפנתה בתביעה זו לבית הדין עפ"י ד"ת, כפי שצריכים לנהוג שומרי תורה ומצוות, ולא שמה פניה לרהבים בערכאות, למרות שלפי דיניהם היתה זוכה בפיצוי כספי מבעל הכלב.

(-) שמואל חיים דומב

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוין, אב"ד

השאלות לדיון

- א. חיובו של בעל כלב שנשך אדם.
- ב. על מי חובת הראיה אם היתה שמירה כדין או לא, ואם הוא תם או מועד.
- ג. כלב שמיועד להפחיד ערבים המשוטטים בסביבה.
- ד. כלב מחמד שגדל בבית בעליו שנשך אדם ברה"ר אחרי שעבר טראומה.
- ה. פציעה בכלי דם שיש בה גם זיהום פנימי.
- ו. נשך בבשרה ותוך כדי זה קרע בגד.
- ז. נזק בבגד משומש, שיעורו.

תשובה

א. כתב הרמז"ם נ"מ פ"ח ה"א: כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקה, הצעלים חייבים לשלם שהרי ממונם הזיק, שנאמר: כי יגוף שור איש את שור רעהו וכו', אחד השור ואחד שאר בהמה חיה ועוף, לא דיבר הכתוב אלא בהזוה (וע"י קריית ספר דיליפינן זאת שור שור משבת). ובטור ס"י שפט: כשם שאסור

לאדם שיזיק את חצירו ואם הזיק חייב לשלם, כך לריד לשמור ממונו שלא יזיק ואם הזיק חייב לשלם. וכתב
 בנתיב"מ סי' קנה ס"ק יח שחייב רק כשאפשר להחזיק ברשותו ובשמירה שלא יזיקו דאז רחמנא חייביה
 בשמירה ובשלל שמרו חייב בתשלומין, להוליא דבורים שאי אפשר להחזיק ברשותו ולשומרם שלא יזיקו,
 עיי"ש, ועיי' או"ש נו"מ שם בדעת הרמב"ם שחייב רק על ממון שבבעלותו הגמורה להוליא דבורים שאין לו
 בהם קנין רק משום דרכי שלום, ועיי' קלו"ח סי' קנה ס"ק ט שגחלקו בזה הרמב"ן והרא"ש.

ובכר חקרו בזה האחרונים מהי סיבת החיוב בממון המזיק, האם הבעלות היא המחייבת (וכלשון
 הרמב"ם) או מה שלא שמר (וכלשון הטור). עיי' אבן האזל נו"מ שם אות יד, וחיי הגרש"ש ב"ק סי' א, א,
 וקונטרסי שיעורים ב"ק סי' ב ואילך, ורשימות שיעורים ב"ק נו א, וס' הזכרון להגר"ח שמואלצין עמי
 תקפז ואילך מהגר"ח סרנא, ו"באר ליו"ן ב"ק ב א, ועוד.

וחיוב שור שהזיק אדם אינו אלא נזק, אבל בשאר ארבעה דברים, גער ריפוי שנת וצואת, פטור, עיי' ב"ק
 פו א זה חומר באדם מהשור וכו' וביק לג א כמשפט הזה יעשה לו וכו' לפוטרו מארבעה דברים, וכ"פ
 הרמב"ם נו"מ פ"ה ה"ג ושו"ע סי' תה סעי' א.

ב. בפני"ט ב"ק טו ב כתב שאין המזיק לריד להוכיח שמר, אלא הניזוק הוא שריד להוכיח שהמזיק לא
 שמר, אמנם בחזו"א ב"ק סי' ז אות ז כתב: יש לעיין בצעלים אומרים שממרו כראוי, אי על הצעלים לזכר
 צעדים או על הניזוק לזכר שפגעו צעלים, ומשמע דעל הצעלים לזכר כיון דההיזק לפנינו חשוב המזיק
 כטוען דבר מחודש ועליו לזכר, ולפי"ז גם השומר חייב לשלם עד שיזכר שמר כראוי אע"ג דשומר
 לעולם נאמן בשבועה שלא פגע הכא מתחייב גג הניזוק מדין צעלים ואינו נאמן בשבועה.

ושם בחזו"א סוף אות יח: וצעיקר הדין נראה דעל המזיק לזכר שמר וילאח באונס, דסתם בחזקת נזק
 של חיוב קיים, וזכר לזכר ממה שכתב הריטב"א בשמ"ק ב"מ עו ב דאם פועלים חוזרים בדבר האבוד
 ואיכא טענה וכפירה ביניהם, שהפועלים טוענים שאפשר למנוא פועלים לגמור המלאכה ובעה"כ
 מכחישים, על הפועלים לזכר. ע"כ. ועיי' נ"י ב"ק לט א שעל האפוטרופוס לזכר שמר כראוי.

ועיי' דיני נזיקין ושומרים מהגר"מ אילן ז"ל (בס' "נזיקין" עמ' 395, וראה ממנו בקונטרס נר מרדכי
 בסוף שמ"ק תמיד סי' א, ובקובץ זכור לאברהם תשנ"א עמ' קעג) שחקר בזה, וליין לדברי רעק"א
 תנינא סי' קג אות טז שכתב דהמזיק לריד להביא ראיה לפטור, והגר"מ תלה הדבר בחקירת האחרונים
 הנ"ל אות א, האם חיוב נזקי בהמתו הוא מטעם חיוב שמירה, או שהחיוב הוא מטעם שממונו הזיק,
 ושמירה היא סיבה לפטור, והיינו שאם החיוב הוא מטעם שמירה יש לומר שצפסק שמירה הוי ספק אם
 נתחייב, שהרי בלא חיוב דין שמירה לא שייך לאדם להתחייב על נזקי בהמתו שהוא כחצר, ורק חיוב
 השמירה הוא המחייב, ולכן כשפסק בזה לא שייך לחייבו מספק, אבל אם החיוב הוא משום שממונו הזיק
 והשמירה היא סיבה לפטור, י"ל שחצות האוכחה היא על הניזוק. וכן כשפסק תם ספק מועד נראה שתלוי
 במחלוקת אם סתם שורים בחזקת שימור או לאו, שלדעת מי שאומר לאו בחזקת שימור ומעיקר הדין היה

חייב בזק שלם א"כ הוא מזיק ודאי וכשהוא טוען שהוא תם הוא לר"ך לזכר, משא"כ לדעת מי שאומר שתם שוריים בחזקת שימור ופולגא נוקא קנשא, ומטיק הדין לא היה לר"ך לשלם כלום, א"כ הוא ספק השקול בעצם החיוב וא"כ הניזוק הוא המזיף ועליו הראיה. ועיי"ש שהביא כמה ראיות.

ובנידון דידן צ"ב אינו מכחיש בדרי הגב' א' בהכחשה גמורה צמה שאומרת שהכלב לא היה שמור באותו הזמן בביתו, וא"כ כיון שהזקק של הנשיכה ברור לפנינו, נאמנת הגב' א' שהכלב לא היה שמור באותו הזמן. וכן צמה שאומרת שזו היתה הנשיכה השניה של הכלב באותו היום, אחרי שהיה בטראומה בגלל עבודות הגידום בחצר הבית שלו, וצ"ב אינו יודע להכחישה צפה מלא, י"ל שצזה היא נאמנת יותר ממנו.

ג. בפשטות נראה שכלב שמגדלים אותו כדי להפחיד את הערבים המטוטטים בסביבה, הוא כלב שמלמדים אותו להתנפל על אנשים זרים, והוא ככלב שאם משמים אותו הוא נושך, שעליו אמרו במשנה סנהדרין עו ב וגמ' צ"ק כג ב שאם שיסה צו את הכלב פטור המשסה וחייב בעל הכלב חצי נזק, וכתב הרמב"ם מ"מ פ"ב הי"ט: המשסה כלבו של חזירו צאחר פטור מדיני אדם וחזיר צדיני שמים, ובעל הכלב חייב חצי נזק כיון שהוא יודע שאם שיסה את כלבו להזיק נושך, לא היה לו להניחו. וצראצ"ד שם כתב דאם היה מועד משלם נזק שלם. והמ"מ שם כתב שאפילו מועד אינו משלם אלא חצי נזק כיון שלא עשה מעשה מעלמו אלא ע"י שיסו, וכדאמרין צדין מיתת שור האילטדין דפטור, דכתוב כי יגח ולא שיגחוהו, אף כאן דינו כתם ואינו משלם אלא חצי נזק. וכתב בקהלות יעקב צ"ק ס"י כג דשור שלימדוהו ליגח אף אם נגח מעלמו אפשר דהוי בכללי יגחוהו אחרים.

אלא צ"ב טוען שהכלב הנושך היה כלב מחמד, היינו שאינו כלב שמתנפל על אנשים זרים.

ד. במשנה צ"ק טו ב: הבהמה אינה מועדת לשוך. ובגמ' שם ב ב: מולדה דקרן מה היא נגיפה נשיכה וכו', נשיכה מולדה דשן היא, לא, שן יש הגאה להיזקה הא אין הגאה להיזקה. ופרש"י: ואהכי הווי מולדה דקרן דכיונתם להזיק כי קרן, ואין הגאה להיזקה כי קרן, ואין היזקו מאוי מדיר, והלכך הווי כי קרן דכל אימת דלא הועדה בצ"ד ג' פעמים צדך אינה משלמת נזק שלם. ובגמ' שם טו ב: האי כלבא דאכל אימרי וסורא דאכלה תרנגולתא משונה הוא ולא מגביין בצבל, וה"מ ברברבי אכל צוטרי אורחיה הוא וכו'.

ולכן במשנה שם טו ב: האזב והארי והדוב והברדלם והנחש הרי אלו מועדין - אפילו בנשיכה ובכל נזקין, ומשלמים בעלים שלהם נזק שלם (רש"י) - רבי אליעזר אומר בזמן שהם בני תרבות אינם מועדים, ופרש"י כגון שגידלם אדם בביתו. ופסק הרמב"ם מ"מ פ"א ה"ו ואי"ע ס"י שפט כחכמים שמינים אלו מועדים מתחילת דבריהם להזיק ואפילו הם בני תרבות, לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה וכו' חייב נזק שלם.

ונמלקו הרמב"ם והרא"ש במינים אלו שמועדים מתחילתם אם חייבים נזק שלם בכל מיני היזק, כך דעת הרמב"ם, או כל אחד לפי דרכו, וכן דעת הרא"ש הובא בטור שם, ומקור המחלוקת היא בצדדי שמואל בגמ' שם טו ב: ארי ברה"ר דרם ואכל פטור טרף ואכל חייב, דרם ואכל פטור כיון דאורחיה למידרם

הו"ל כמי שאכלה פירות וירקות דהו"ל אן צרה"ר ופטור, טרף לאו אורחיה הוא. ופסק הרא"ש בשמואל, והרמב"ם לא פסק כמוהו, ע"י לח"מ ואבן האזל סס.

ויש לדון בכלב - מחמד, שגדל ברשותו של בעליו - שנשך אדם, האם דינו כתולדה דקרן שאינה מועדת מתחילתה, וככלבא דאכל אימרי דמשונה הוא, ואין דניס אותו צוה"י, או שדינו כחיה רעה שהיא מועדת מתחילתה אפילו לנשיכה, ודוקא כשהכלב אכל אימרי משונה הוא שאין זה בטבעו לאכול כחיה טורפת, אבל נשיכה שלא ע"מ לטרוף אינו משונה אלא זה טבעו, ודניס אותו צוה"י. ונראה שכלב מחמד הגדל בציתו של בעליו אי אפשר לומר שזה טבעו לנשך שלא ע"מ לטרוף, גם במקרה שעבר טראומה שגרמה לו ללאת מטבעו, כי גם צוה"ג אין זה טבעו.

ופסק צו"ע סי' א סעי' ה: אע"פ שדיינים שאינם סמוכים בארץ ישראל אינן מגבין קנסות, מנדין אותו עד שיפיים לבעל דינו וכיון שיתן שיעור הראוי לו מתירין לו.

וראו לציין לשבח את גב' א' שפנתה בתביעה זו לביט הדין עפ"י ד"ת, ולא שמה פניה לרהיבים בערכאות, למרות שלפי דיניהם היתה זוכה בפיטוי כספי מצעל הכלב (וכלשון החוק בפקודת הנוזיקין סעי' 41 (תיקון התשנ"ב): נזקים שנגרמו ע"י כלב: בתובענה בשל נזק לגוף שנגרם ע"י כלב, חייב בעליו של הכלב או מי שמחזיק בכלב דרך קבע לפלוט את הנוזוק, ואין נפ"מ אם היתה או לא היתה המרשלות מזידו של הבעלים. וע"י הם כתבו בספריהם שבאן מתבטאת המגמה המודרנית לראות בעלי נכסים כאחראים לנזקים שהנכסים עשויים לגרום, בלי להתנות אחריות זו באשמה כל שהיא של הבעלים. ועל זה וכיו"צ נאמר ומשפטים כל ידעו).

ה. נראה דנשיכת כלב, במיוחד שהיתה בו פליעה בכלי דם שגרמה זיהום פנימי יש בה משום סכנת נפשות, ע"י יומא פד א וצו"ע או"ח סי' שכח סעי' ו, ואסור לבעל הכלב להשהות את הכלב בציתו, גם לדעת הרמב"ם רוח פ"י"א הי"ד שהלאו של לא תשים דמים בציתך - שממנו למד ר"י בגמ' צ"ק טו ב שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו - חיירי בסכנת מיתה של אדם (ודלא כהחינוך מנ' תקמו שהאיסור הוא גם בסכנת נוזיקין, ע"י דבר אברהם ח"א סי' לו אות כה), וטוב עשה ב' שהוציא את הכלב הנושך מציתו.

ו. בגמ' צ"ק יט ב הואו חמרא דאכל נהמא ופליסיה לסלא חייבי הרב יהודה לשלם נזק שלם אנהמא ואסלא חזי נזק, ואמאי כיון דאורחיה למיכל נהמא אורחיה נמי לפלוסי סלא, דאכל והדר פליס. ופרש"י אורחיה לפלוסי סלא, כשהוא לועס הפת לועס הסל עמו. מצואר בגמ' שאינו חייב נזק שלם על הסל אלא כשחייב נזק שלם על הנהמא שזה דרכו, ודוקא שהזיק הסל יחד עם אכילת הלחם, אבל אם לא היה דרכו לאכול נהמא, לא היה חייב נזק שלם על הסל בשום אופן, כיון שאין זה דרכו לאכול סל.

וה"ה בנידון דידן, אם יתברר - דבר שכלל לא נטען ע"י התובעת - שהכלב קרע בגדיה של הגב' א' בעת שנשך בבשרה, אין כאן נזק שלם על הבגד כשם שאין נזק שלם על נשיכת בשרה, לפי שאין זה כדרכו, וצוה"י אין דיין דיני קנסות. מה גם שאם היה נזק בצגד היה זה קרע קטן ונזק מזערי, שהרי מדובר

בבגד יסן ומשמש, ועיי' להלן אות ז, וחלצי נזק אזה פחות משו"פ ולכל היומר פרוטות מועטות, ואין זה בגדר "נזק גדול" שבגללו עשו תקנה לנדות החובל עד שיפיים הנחבל, עיי' רא"ש ב"ק פ"ח סי' ג בשם רב שרירא גאון.

ז. כתב הנתה"מ סי' קמח ס"ק א' דאין חיוב הנזק רק בדבר ששוא למוכרו, ולא בדבר ששוא לבעליו ואינו אזה למוכרו. וכתב באורחות המשפטים חי"ב כלל מז סי' לג: עיי' מקור חיים שאלה לא בדין אם אחד מזיק לחבירו דבר או חפץ שלכו"ע אינו אזה כלום, רק לבעל החפץ הוא אזה ממון וכו', גם להיפך יש לעיין אם אחד הזיק לחבירו דבר שלכו"ע אזה כסף הוא רק לדידיה אינו אזה כלום וכו'. תשובה. תבנא לדינא, המזיק לחבירו בדבר שאינו אזה כסף רק לו לעלמו, אף שאינו אזה לכל העולם, חייב לשלם. בנתה"מ סי' קמח פסק שאינו חייב לשלם, ומוצא גם כן בספר אבן שתייה סי' פד. ועיי' גם בתשו' הרד"ס חו"מ סי' יג הביאו דברי גאונים כלל נא אות כג דמה ששוא בעיניו יותר משוויו לכל העולם לא נחשב כלל לשוא כסף רק הנאה בעלמא שיש לו בו ויש לדמותו לטוה"כ וכו'. ואם להיפך שאלו אין אזה כלום אף ששוא לכל העולם, פטור וכו'. עכ"ל אורחות המשפטים. ועיי' "תשובות והנהגות" כרך ד עמ' סז, ואם עמ' תפח בשם הגר"ה או בשם ר' יצחק אלהן, שאם שיבר חלון זכוכית בבית חבירו פטור מלשלם, שחיובו הוא לשלם את ההפרש בין מה ששוא הבית עם החלון ובלעדיו, והחלון לא משנה את שויו של הבית, ולכן פטור מלשלם. ובתשובות והנהגות סס הוסיף: ושמעתי שיש חילוקי דעות בבתי דינים איך לנהוג. ע"כ. ועיי' העמק דבר ויקרא כד יח על הפסוק ומכה נפש בהמה ישלמנה, כפי שזיה בלמאס אע"פ ששוא להמכר בשוק בהרבה מכך בגלל יחוסה, עיי"ש ועיי' "אהל ישעיהו" ב"ק עמ' תעח מהגר"ח. וכן כתב ב"חוקי הניזקין" בקובץ זכור לאברהם תשנ"א עמ' קעט. אך בחו"א ב"ק סי' ו אות ג כתב שתלומי נזק בנזקים שהפסד הוא לבעלים עלמו, אף שלגבי ערכם לא נפתחו הדברים הניזוקים עיי' הנזק, שיימין כפי ההפסד לבעלים. והפסדים העומדים לחיקון, יש לו לשלם כפי ערך הולאות התיקון. ועיי' "זכר טוב" סי' ח אות י' שכתב: וא"צ היטב בדברי החו"א בגדרי הענינים שם. ע"כ. ועיי' "יסודות בחו"מ" (עפ"י שיטת הגר"ה ברטלר) ח"א סי' ז בבית שהזיק בו חלון ואם ימכרו הבית בשוק לא נפתח דמיו בגלל זה, לפי החו"א חייב לשלם את תקון החפץ או הבית. אך אם הזיק דבר שאין שייך בו תיקון ואי אפשר למוכרו בשוק כיון שהוא משומש אין לו דמים, יש לדון אם פטור המזיק מתשלומי הזיק. עיי"ש. ועיי' "אור לניזק" חו"מ סי' ד אות ב, ו"שמרו משפט" ח"א עמ' סא.